

MgA. Viktorie Schmoranzová

Václav Štech – od vlasteneckého ochotníka k divadelnímu manažerovi

Oponentský posudek disertační práce

Dosavadní divadelní dějepisectví nadále ulpívá v zajetí scénocentristického paradigmatu bez zohlednění neestetických kontextů, rámců a širších systémů. Je tomu již více jak sto let i v případě obou vlajkových lodí našeho divadla, tandemu Národní divadlo – Divadlo na Vinohradech, která se v posledních letech dostala do hledáčku Viktorie Schmoranzové.

Zkoumáme dílo na jevišti, dění v portálu scény a ochuzujeme se o mnohovýznamovost divadla obecně. Donekonečna interpretujeme inscenační dílo – Kvapilovo, Hilarovo a dalších –, rentgenujeme desítky herců, pod mikroskop vkládáme rukopisy autorů, poznámky dramaturgů nebo návrhy divadelních výtvarníků. A uniká nám celek rozsahu divadla.

I přispěním autorky předložené disertační práce shledáváme, že naše analýzy uplynulých časů divadla jsou oktrojované, dílčí, selektivní a netotální, že se musíme zajímat o všechny složky divadelního systému, jimiž jsou i provozní procesy a agendy, bez nichž by divadlo nemohlo existovat. Práce atakuje přežívající teatrologický neopozitivismus, ignorující skutečnost, že jeviště je jen display divadla, že to nejpodstatnější je ukryto mimo monitor: paměť s procesorem, datové soubory, programy, operační systémy, parametry, mechanika, rozhraní, periferie, sítě, napájení, ovládání atd. atp.

A tu jsme již přímo v ohnisku zájmu kandidátky doktorské hodnosti Viktorie Schmoranzové, usilující v posledních letech systematicky a důsledně o nápravu situace průzkumu našeho divadla. Absolventka studia na Katedře produkce DAMU tak činí dlouhodobě fundovanými pohledy na vůdčí osobnosti divadelního provozu především v obou již zmíněných uměleckých tělesech, letadlových lodí naší divadelní flotily.

Autorka se znalostním nadhledem a jasnou vizí úkolu a cíle vstupuje do oborového diskursu s vědomím divadla ve své celostnosti, hovoří o předpokladech divadla, podmínkách a pravidlech, obnažuje nám, co je to divadlo ve svém celku a jak se děje. Už její práce bakalářská a magisterská ukázaly na příkladu divadelníka Gustava Schmoranze, po Františku Adolfu Šubertovi druhém řediteli ND (v letech 1900-1922), že divadlo je dynamickou strukturou interakcí, kde nás čekají značná dobrodružství právě v linii teorie realizace divadla, v průzkumu uskutečňování divadla.

Na bakalářský a magisterský předstupeň (bakalářská práce *Gustav Schmoranz a jeho éra v ND*, 2009; magisterská diplomová práce *Gustav Schmoranz – 22 let v ND*, 2012) nyní autorka navazuje: nabízí analogický a komparativní pohled na činnost Václava Štecha, dalšího z divadelních organizátorů kulminujícího národního vzmachu konce 19. století a prvních dekád století dvacátého, a to na vlně impozantního industriálního a ekonomického rozvoje českých zemí a esteticky za časů secese a moderny.

Kandidátce doktorské hodnosti se podařilo věrně a zároveň spravedlivě vyportrétovat další z vůdčích divadelních autorit doby, a to od osvětového a ochotnického zakořenění ve Slaném, přes angažmá ve vlivném spisovatelském spolku Máj, spojeném s úsilím o agentáž a řádné oceňování autorů, ke kariérním vrcholům. U profesionálního divadla za takový považujeme Štechův podíl na akceleraci a profilaci vinohradské scény v letech 1909-1913. V „druhém českém divadle Národním“ mladočech Václav Štech nabral dech ihned po otevření, kdy o 10 let staršímu řediteli F. A. Šubertovi se sedmnáctiletou praxí v ND asistoval Štech jako tajemník a jeho zástupce, aby se záhy – na čtyři a půl roku – sám postavil do čela vinohradské

scény, tehdy ještě dvousouborové, když František Adolf Šubert, staročech ještě s fantomem F. L. Riegera v zádech, překvapivě rychle skončil.

Předložená práce nám šťastně objasňuje dobové specifikum: činnost Městského divadla Královských Vinohrad byla od počátku, od roku 1907, formována netradičně, nikoliv hereckým principálem nebo režisérem, ale manažerskou osobností, divadelním organizátorem takřka dnešního řízu. Štech byl podnikatelem a producentem moderního typu 20. století, inspirátorem i manipulátorem, animátorem a modelérem systému, slovy Petry Ježkové opravdu „mužem neúporné píce, energie, pracovní dychtivosti a podnikavosti“, zároveň i obrátne zastírající subjektivní motivace – kupříkladu autorské – nebo preference spolkové (Spolek českých spisovatelů beletristů Máj) až po již naznačené politické (mladočeši).

Jeho dravá a bojovná povaha, jakož i neustávající dělnost, provázejí i další povinohradské etapy: řízení Lidového divadla Uranie s kapacitou 1800 diváků po dobu první světové války i ve smluvním šestiletí popřevratovou éru ředitelského angažmá v (Českém) Národním divadle v Brně, jak vzrušivě autorka postihuje. Předměstský „Volkstheater“ Uranie přiléhavě charakterizuje jako *projekt*, (České) Národní divadlo v Brně, v novém Československu a po proměně národnostní hierarchie moravské metropole zase jako *kulturní instituci*, imponující už náročným provozem na třech scénách: v Městském divadle Na hradbách, starém divadle na Veverí a v Redutě.

Autorka u Štecha nezastírá – zejména už v prestižním vinohradském postu – při jeho preferenci plného hlediště jistou konvenčnost ve smyslu uměleckém, nevýbojnost a nevlí k experimentování, které zákonitě polarizovaly vztah k Hilarovi, v Brně pak k Jiřímu Mahenovi i dalším osobnostem českého moderního divadla. K součastem ředitelova přístupu náležely polemické a útočné dovětky v memoárových komentářích. K akcentovanému kulturnímu univerzalizmu náleželo i vedení dvou nakladatelských linií – privátní a Nakladatelského družstva Máje.

K ocenění ve více jak dvěstěstránkové disertaci je i bohatá ikonografie v příloze, soupis pramenů a literatury a další náležitosti; na druhé straně je autorce možné vytknout přílišnou důvěru v počítačové algoritmy, které ze Štechova spoluautora Karla Šípka učiní současného populárního tv-moderátora (s. 39), opakovaně „opraví“ jméno našeho vzácného kolegy Zdeňka Hedbávného (s. 55 a 62) nebo vytvoří i 20. měsíc (s. 126). Obtížněji omluvitelná jsou doporučení k nápravě gramatiky (s. 64 „co se týče Štechovy režijní činnosti“; s. 103 „hry byly“; s. 117 „kusy se líbily“; s. 120 „kritika vytýkala Štechovi“).

Disertační práce Viktorie Schmoranzové je přínosem nejen pro obor divadelního managementu, ale i obecněji z hlediska divadelněhistorického, přispívá k pochopení zvratu divadla u nás ve prospěch českého živlu, včetně Prahy, v níž do roku 1907 naše zlatá kaplička čelila dnes již obtížně představitelné převaze robustních německých scén (Deutsches Landestheater, Neues Deutsches Theater/Nové německé divadlo a Deutsches Volkstheater/Německá aréna v Heinovce).

Lze si jen přát, aby průzkum ředitelско-manažerské sféry pokračoval, dospěl i k publikačním výstupům. Původní školitel – pan profesor Císař – by snad mohl být spokojený.

Doporučuji disertační práci MgA. Viktorie Schmoranzové k obhajobě.

V Praze 5. 9. 2021

Doc. PhDr. Jan Dvořák